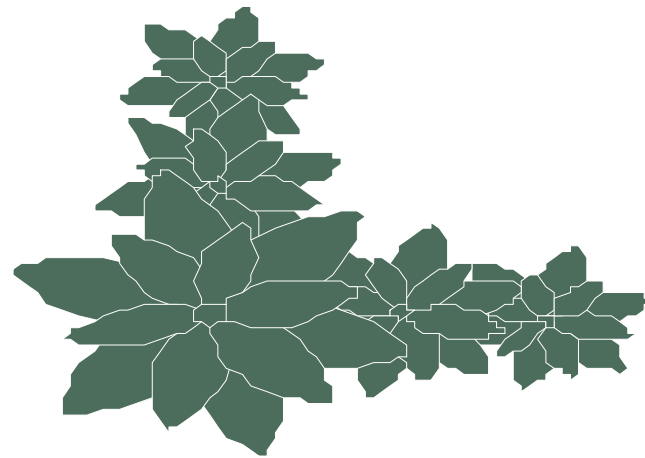

שירת האזינו

נלקט ונאסף בסייעתא דשמיא
ע"י ישראל יצחק הלוי איצקוביץ

03-6167043

הקדמה לפ' האזינו

שירת האזינו הוא שירה שאמר משה ביום מותו, שירה זו הוא גם תוכחה על המעשים רעים שעשו, באומרו הבט על הדורות הקודמים מה עשה ה' לעושי רע, ומוסיף לבאר את העונשים שיעשה ה' לעושי רע, ומסיים בביאת המשיח.

פסוק א' מיני העדים

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם - הקשיבו השמים ע"מ שתהיו עדים, (מפני ב' כיבות א') כי השמים עומדים לעולם. ב' כי ע"י שיתנהגו כראוי השמים והארץ יתנו פריים). **וְאֶדְבָּרָה** - ואז ע"י שתשמעו אדבר. **וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִרֵי-פִי:** - והארץ תשמע מה שאני אומר, כי גם הם יהיו עדים.

פסוק ב' העדות - שבה על התורה

יִעֲרַף בַּמָּטֶר לִקְחֵי - ומה העדות? כמו שמטר מטפטף תמיד כן לקחי שהוא התורה קיים לעולם. **תִּזְלַל בַּטַּל אֲמֹרֹתַי** - כמו טל שהכל שמחים בו, כמו כן התורה הכל שמחים בה. **בְּשִׁיעִירָם עֲלִי-דָשָׂא** - כמו רוח (שעירים הוא מלשון רוח סערה) שמחזקין את העשבים, כמו כן התורה מחזקת לומדיה. **וּבְרִבִיבִים עֲלִי-** **עֵשֶׂב:** - כמו טיפות גשם כשנופלים על הדשא, הם נותנים טעם מתוק לדשא כמו כן התורה נותנת טעם מתוק לאדם (ע"פ הספרי).

פסוק ג' - פניית משה לישראל

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא - משה פונה כעת אל ישראל ואומר להם, שכאשר אקרא את שם ה': **הָבּוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ:** - אתם תנו כבוד לה', והיינו שתענו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

פסוק ד' - דרכי משפט ה'

הַעֲזֹר תָּמִים פְּעֻלֹו - ה' החזק, ולכאורה היה יכול להעניש עוזרי לֹונו בעונשים גדולים, מ"מ תמים פעלו, ונותן עונש רק כפי המגיע. **בִּי כָל-דְּרָכָיו מוֹשֵׁפֵט** - ומה הטעם? כי כל דרכי ה' הם לפי המשפט והיושר. **אַל אַמוּנָה** - ה' המנהג עולמו בנאמנות, ובמה? שמסלם שזכר ללדיקים בעוה"ב, והיינו אע"פ שמאחר את התשלום, הוא מפני שזומר את השכר לעתיד לבוא. **וְאִין עָוֹל** - אי ה' עושה עול לאיש, ולכן אפילו רשע שעשה מלווה אין הקב"ה מקפח שכרו אבל מסלם לו בעולם הזה. **צַדִּיק** - ולכן האנשים מזדיקים עליהם את הדין. **וַיִּשֶׁר הוּא**: - התנהגות זו של האנשים (שמזדיקים עליהם את הדין) ישרה, וכן ראוי לנהוג.

פסוק ה' - תוצאות מעשי רע

שִׁחַת לֹו - כשכני ישראל משחיתים דרכיהם, האם השחיתו לו? **לֹא** - לא שחיתו לו, כי א"ל לנו לעשות דבר להקב"ה ע"י מעשינו. **בְּנִיו מוֹדְמִים** - ע"י מעשינו הרעים אנו משחיתים לעצמנו. **דֹּר עֵקֶשׁ וּפְתִלְתִּל**: - ומדוע הם עושים מוס לעצמם? כי הם דור עיקש שמעקם את הישר, ופתלתול היינו עקום מאוד כמו פתיל שגדל סביב הגדיל.

פסוק ו' - ב' תמידות על עשיית הרע

הָ לְה' תִּגְמְלוּ-זֹאת - בתמיהה, על ה' אתם גומלים זאת? שעשה לכם טובות וגם עתיד להיפרע ממי שיעשה מעשה רע. **עִם נָבֵל** - עם שמתנהג בנבלות שהם כפוי טובה ששכחו את הטוב שה' עשה להם. **וְלֹא חָכָם** - וגם אינו מתנהג בחכמה לדעת הנולד, דהרי מי שיעשה עבירה ה' יענישו. **הָלֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְךָ** - הרי הוא אביך שקנה אותך להיות לו לעם וגם עשה לך קן לגור, וגם

תיקנס במה שהיה ראו ונריך לתקן. הוא עֲשֶׂךְ – הוא עשה אותך (את עם ישראל) כעם המיוחד בין האומות. וַיִּבְנֶנְךָ: – ולאחר שעשה לעם מיוחד ביסס וייפה ואתך בכל מיני תיקונים הראויים לאומה חשובה, דהיינו כהנים נביאים מלכים וכו'.

פסוק ז' – הבט בדורות הקודמים ותפחד מלעשות רע

זְכַר יְמוֹת עוֹלָם – זכור הימים של שנות עולם והיינו היזכר מה עשה ה' לראשונים שהכניסו לפניו. בִּינּו שְׁנוֹת דָּר וְדָר – ותבינו את שנות כל הדורות, ואת כל האירועים שאירע להם, והוא: דור אנוש שהניף עליהם מי אוקיינוס, ודור המבול ששטפם. שְׂאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ – שאל אביך שהם הנביאים שנקראו אבות, והם יגידו לו הולאות מעשי רע. זְקַנְיֶךָ וַיֵּאמְרוּ לָךְ: – שאל לזקנים שהם החכמים, ויאמרו לך מה עשו הראשונים ומה נעשה איתם.

פסוק ח' – בשביל עם ישראל משתנה עונש אפי' אצל הגוים

בְּהִנְחַל עַלְיוֹן גּוֹיִם – כשהנחיל ה' לגוים את חלק עונשם. **בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם** – כשהפריד ה' בין בני אדם דהיינו דור ההפלגה, ולכאורה היה יכול לאדם לגמרי מהעולם בעבור עוונם. **יַעַב גְּבֻלַת עַמִּים** – ומ"מ הקיס גבולות בין העמים, ולא השמידם מן העולם. **לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**: – ומדוע עשה כן? בשביל בני ישראל שעתידיים ללאת מהם.

פסוק ט' – טעם שיה' דואג כ"כ לישראל

בִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ – מדוע עשה ה' כן? כי ישראל הם חלקו של ה'. **יַעֲקֹב חֶבֶל גְּחֻלָּתוֹ**: – יעקב הוא חבל נחלתו כמו החבל העשוי מג' חוטים, כמו כן יעקב היה לו ג' זכותיו: (1) זכות עצמו. (2) זכות ילחקה. (3) זכות אברהם.

פסוק י' – בחירת בניי ביה' והנהגתם ע"י ה'

יְמַצְאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר – ה' מלכ את עם ישראל נאמנים במדבר, והיינו שקיבלו עליהם את התורה, ודלכ כבני ישמעאל ועשו. וּבָתְּהוּ יֵלֵל יִשְׁמוֹן – ובשממה, מקום שיס יללת חיות, וחוסר מים, במקום כזה ג"כ נמשכו אחר האמונה. **יִסְבְּבֵנְהוּ** – ומה עשה להם הקב"ה? סובבם בעננים ובדגלים בארבע רוחות. **יְבוֹנְנֵהוּ** – וגם נתן להם בינה שהוא התורה. **יַעֲרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו**: – ה' שמר אותו כמו ששומרים על האישון (השחור) שבעין.

פסוק י"א – ה' מנדיג את ישראל ברחמנות גדולה

בְּנִשְׁרֵי יַעֲיֵר קִנּוּ – כמו הנשר אינו מגיע פתאום אל הקן שלו, אלא מעיר אותם לפני בואו. **עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף** – והאיך מעירם? מרחף מעל הגוזלים, וע"י הרעש הם מתעוררים, כמו כן הקב"ה לך בל בל בניי צרוח אחד דבר שהיה גורם להם שמרוב צהלה ימותו, אלא בל להם מד' רוחות השמים. **יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ** – כמו הנשר שכשרוכה להעביר בנו ממקום למקום הוא פורש כנפיו ולוקחם. **יִשְׂאֵהוּ עַל-אֶבְרָתוֹ**: – ומניח אותם מעל כנפיו, שהנשר מפחד מחץ, ולכן הוא מניח את גוזליו על כנפיו, מטעם שאם יבוא חץ יכנס בו ולא יכנס לתוך בנו, ואף הקב"ה כן סובבם בענני כבוד שאם יבואו חילים יכנסו בו בלבד.

פסוק י"ב – המשך הנהגת בניי ע"י ה'

ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ – ה' הנהיג את בניי שהלכו בצטחון ולכן הלכו לבדם, ולא התלוו אליהם שום עומה. **וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכְרִי**: – ומדוע הלכו בצטחון? כי לא היה כח באף אחד ממלכי האומות להילחם בישראל.

פסוק י"ג – הטוב הצפון להם בא"י

יִרְבְּהוּ עַל- בְּמַתִּי אֶרֶץ – יעלה אותם על גובה הארץ, והיינו בגלל שא"י גבוהה מכל הארצות. **וַיֵּאבֵל תְּנוּבַת שְׂדֵי** – וּשְׂמֵן יִשְׂרָאֵל תֵּהֵא מְשׁוּבַחַת מְאֹד שְׂוֹכְלוּ לֹאכֹל דְּבַשׁ אֲפִי מִפִּירֹת שֶׁהֵם קָשִׁים כִּסְלַע. **וְשֶׂמֶן מִחֶלְמוֹשׁ עֹזֵר:** – וגם שמן יוליאו מזיתים קשים כחלמוש ולור, שהם אבן וסלע.

פסוק י"ד – המשך שבה ארץ ישראל

חֲמוֹצַת בָּקָר וְחֶלֶב עֵאן – ובא"י יאכלו חמאת בקר וחלב מלאן וזה היה בזמן שלמה שהיה בקר ולאן מרובים מאוד. **עַם-חֶלֶב בָּרִים** – שומן של כבשים. **וְאֵילִים בְּנֵי-בָשָׁן** – איל שהם של בני צן שבעבר הירדן שהם שמנים מאוד. **וְעֵתוּדִים** – שהם תישים (הזכר של העוז) וכל שלשהם הייה בזמן עשרת השבטים. **עַם-חֶלֶב בְּלִיֹּת חֶטָּה** – שהחטה תהיה משובחת ושמנה מאוד כגודל כליה וזה היה בזמן שלמה. **וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה-חֶמְר:** ויין משובח תשתה במזרקי יין.

פסוק ע"ו – בגידת בני ביה

וַיִּשְׁמֹן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֵט – בני"י השמינו מרוב טובה ולכן בעטו בה' ר"ל. **שְׂמֹנֶת עֶבֶת פְּשִׁית** – בני"י השמינו מרוב טוב ולכן התכסו בכסף. **וַיִּטֹּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ** – ומה גרס להם הטוב? שעזבו את ה' שעשהו. **וַיִּנְבֵּל עֹזֵר יִשְׁעָתוֹ:** – וע"י זה ביזה את ה' החזק כסלע שהוא הוסיע אותו.

פסוק ע"ז – המשך בגידת בני ביה

יְקַנְאֵהוּ בְּזָרִים – הנעירו את חמתו וקנאתו של ה'. **בְּתוֹעֵבַת יְבֻעֵסָהוּ:** – וזמה הנעיסו אותו? בתועבות כלזכרים מתועבים.

פסוק י"ז – בגדת בג"י בה' במה שעבדו ע"ז

יִזְבְּחוּ לִשְׂדִים לֹא אֱלֹהִים – הם הקריבו לע"ז שאין בהם שום כוח, וע"ז הנעס כפול. **אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם** – הע"ז שעבדו היה חדש שלא היה ידוע מקודם. **חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ** – הע"ז הם חדשים ורק לאחרונה באו. **לֹא שִׁעְרוּם אֲבֹתֵיכֶם:** – מע"ז לא עמדו שערות אבותיכם מפחד, והיינו בגלל שלא ידעו מסוג ע"ז זה.

פסוק י"ח – בג"י שרחו מה'

עוֹר יִלְדָךְ תִּשִׂי – ה' החזק כסלע שכחת (תשי מלשון שכחה). **וְתִשָּׁבַח אֵל מוֹחֲלֶיךָ:** – ושכחת את ה' שהולידך.

פסוק י"ט – כעס ה' על בג"י

וַיִּרָא ה' וַיִּנְאֹץ – ה' ראה מעשי בני ישראל הללו, ויכעס. **מִבְּעַס בְּנָיו וּבְנֵתָיו:** – מהכעס שהכעיסוהו בניו ובנותיו.

פסוק כ' – עונש בג"י

וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פְּנֵי מוֹהָם – וע"ז אמר ה': אני אסתיר פני מהם, היינו שסתיר שכינתו מהם. **אֶרְאֶה מָה אַחֲרֵיהֶם** – אראה מה יהיה בסופם, והאם יכליחו במעשם לאחר שהסיר שכינתו מהם. **בִּי דוֹר תִּהְיֶה הַמָּוָה** – ומה טעם לעונש זה? כי הם דור שמהפכין רגונו של ה'. **בְּנִים לֹא-אֱמֹן בָּם:** – הם מתנהגים כבנים שאין בהם נאמנות, והיינו שאמרו בפני נעשה ונשמע, ואח"כ בטלו הבטחתם ועבדו לעגל.

פסוק כ"א – ע"י איזה עם יענשו

הם קנאוני בלא-אל - היות שבני ישראל הכעיסו את ה' בשדים שהם לא אלוה בע"ז (כמב' לעיל). בעסוני בהבליהם - וגם הכעיסו אותו בעבדם ע"ז שהם הבל. ואני אקניאם בלא-עם - ולכן הכעיסם כעונש ע"י גוים שאינם עם, שם הכשדים (הבבלים) שאינם נחשבים בחשבון השבעים אומות. בגוי נבל אכעיסם: - וע"י עם טיפש שכופר בחורה אכעיסם.

פסוק כ"ב - עונש חורבן ירושלים וא"י

בי-אש קדחה באפי - כי אש בערה באפי והיינו הכעם המסול לאש. ותיקד עד-שאול תחתית - ותבער עד יסוד הארץ, והיינו אע"פ שאין דרך אש לבער עפר, מ"מ הרשעת ישראל גרמה לכך שהאש בער עד היסוד. ותאבל ארץ ויבלה - וע"י אש זו נאכל יבול הארץ. ותלהט מוסדי הררים: - ותשרוף את ירושלים המיוסדת על ההרים.

פסוק כ"ג - הזהרה לתוספת רעה

אספה עלימו רעות - אני אחסוף עליהם רעות. היצי אבלה-בם: - ואת כל חיי אני אגמור בם, אבל מ"מ יש בפסוק זה מעט נחמה לאין הפסוק אומר שבני"ח יוכלו, אלא שהחילים יוכלו בתוך בני"י, אבל בוודאי שיישארו יהודים.

פסוק כ"ד - עונשי בני"י - שדים ובהמות טורפות

מזי רעב - מגודלי שער מרעב, היינו שיהיו כ"כ רעבים עד שיגדלו להם שערות מרוב רעב. ולחמי רשף - ילחמו בהם השדים הנקראים רשף. וקטב מורידי - ויהיו נכרתים ע"י השד הנקרא מורידי. וישן-בהמות אשלח-בם - שן של בהמות אשלח בם, וישן בזה עונש חמור ויואל דופן היות שאין דרך הבהמות לנשוד

חֲנֻסִים. עִם-חֶמֶת זֶחֳלִי עֶפְרָי: - וְגַם יִהְיֶה בָהֶם חֶמֶת הַזּוֹחֲלִים
עַל הָעֵפֶר שָׁזָה הַנַּחֵשׁ.

פסוק כ"ה - עונשי בניי - מלחמות

מִחוּץ תִּשְׁבֹּל-חֶרֶב - אֲלוֹ שִׁסְתּוֹבְבוּ בַחוּץ יִהְרֹגוּ מֵהַחֶרֶב שֶׁל
הַחַיִּילִים, וְזֶה הָעוֹנֵשׁ עַל הָעֲבִירוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בַחוּלֹתַי. וּמִחֻדְדֵי
אֵימָה - וְאֲלוֹ שְׁבַחֲדֵרִים יָמוֹת מְרֻבַּח פֶּחַד - וְזֶה עוֹנֵשׁ עַבְדְּךָ
הָעֲבִירוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בַחֲדָרֵי חֲדָרִים. גַּם-בְּחֹזֶר - גַּם בַּחוּר הַבּוֹטָח
בְּגִבּוֹרָתוֹ. גַּם-בְּתוֹקָה - גַּם יִלְדֶה לְעִירָה שֶׁרָאוּ לְרַחֵם עָלֶיהָ.
יִדְבֵּק - גַּם הַטֵּן שֶׁבּוֹדָאֵי מֵרַחֲמִים עָלָיו. עִם- אִישׁ שִׁיבָה: -
וְאִפְלוּ זֶקֶן שֶׁהִכֵּל מִכְבָּדִים אֹתוֹ וְכוֹלֵם יִהְרֹגוּ בַּמִּלְחָמָה מִטַּעַם
הָעוֹנֵשׁ.

פסוק כ"ו - עונש שהיה ראוי לבוא

אָמַרְתִּי אֲפֹאֲיָהֶם - אָמַר ה' שִׁשְׁלִיכֶם הַפֶּקֶר כִּמוֹ פֶּאֶה.
אֲשִׁבִיתָהּ מִיָּנֹשׁ זְבָרָם: - אֲבַטֵּל מֵהַחֲנֻסִים אֶת זֵכֶר עַם יִשְׂרָאֵל,
כִּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְעִשְׂרַת הַשָּׁבָטִים שֶׁנִּפְּלוּ בַעֲוֹלָם וְאִינוּ יָדוּעַ הֵיכֵן הֵם.

פסוק כ"ז - ומדוע אין ה' עושה כן לבניי

לִוְלֵי בָעֵס אוֹיֵב אָגוּר - אִם לֹא הִיָּה כַּעַס הָאוֹיֵב כְּבוֹר וְאֶסוּף,
הִיָּה ח"ו מִקֵּיִם ה' אֶת כָּל כְּרוֹת הַלָּלוּ, אֲבָל הַיּוֹת וְהָאוֹיֵב שׁוֹנֵא אֶת
יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשֶׂה אֶת הַכְּרוֹת מִחֶמֶת הַשְּׂנֵאָה, לְכַךְ ה' מֵרַחֵם עַל עַמּוֹ.
פֶּן-יִנְבְּרוּ עֲרִימוֹ - וְע"י שִׁתְּנוּ לָהֶם רְשׁוֹת יִשְׁחִיתוּ אֶת עַם
יִשְׂרָאֵל וְאֶח"כ יתנכרו השונאים לה'. פֶּן-יֵאֱמְרוּ יִדְּגוּ רְמָזָה -
לְאַחַר נִלְחַנְסוּ יִאֲמְרוּ הַשּׁוֹנֵאִים, שֶׁהֵם הַגּוֹיִם, מִדּוּעַ הִלְחַנְנוּ? כִּי יִדְּנוּ

רמה, ויש בנו את היכולת והכוח. וְלֹא ה' פָּעַל כָּל-זֹאת: -
ולא שה' עשה כן עבור חטאי בני".

פסוק כ"ח - ומדוע הגויים מתנהגים כן
כי-גוי אבד עֲצוֹת הַמָּוָה - כי הגוים הם עם שאבדו עלותיו.
וְאִין בָּהֶם תְּבוֹנָה: - ואין בהם שכל להבין שהכל מה'.

פסוק כ"ט - ומה סברו בהגנתם
לֹוּ חָכְמוּ יִשְׁפִּילֻ זֹאת - איננו היה בידם חכמה היו מבינים
לכד שאין זה מכוחם. **יְבִינֻ לְאַחֲרֵיהֶם:** - היו מבינים בסוף את
סיבת הפורענות של ישראל.

פסוק ל' - המשך הטענה על הגויים
אֵיבָה יְרֵדָה אָחָד אֶלְךָ - האיך יכול להיות שאחד יניס אלך
אנשים. **וְשָׁנִים יָנִיסוּ רִבְבָה** - וע"י שניים מזריחים רבבה
מישראל. **אִם-לֹא בִי-עוֹרָם מְבָרָם** - אם לא כי אלוהי ישראל
החזק כלור מכרם והיינו מכרם לגוים. **וְה' הִסְגִּירָם:** - וה'
הסגירם לגוים, ולכן זה הסיבה להללחותיהם.

פסוק ל"א - אפילו לאחד הצלחת הגוים אין הע"ז מתערל
בִּי לֹא בְּעוֹרֵנִי עוֹרָם - לא כאלוקינו אלוהיהם. **וְאִי־בִינֻ**
פְּלִיָּלִים: - וכעת האויבים שופטים אותנו. והיינו שפסוק זה הוא
המשך הטענה על הגוים שכל זאת היה להם להבין, דהרי אלוהי
הגוים לא הלכיה לעשות כלום נגד ה', ואדרבה ה' עשה באלוהיהם
שפטים, ועכ"ז הם ששופטים על עם ישראל, וא"כ הסיבה
להללחותיהם אינו נובע מכוח האלהות שלהם, ע"כ שיש כאן כוונה
נסתרת והיינו שה' מעניש את בני", ולא שכוחם גדול.

פסוק ל"ב - למה דומה מעשי בג"י

בִּי-מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּבְנָם – ומדוע אמר ה' שיפקיר את בני? כי הגפן של ישראל דהיינו המעשים שלהם דומים למעשים של הדום. **וּמִשְׁדֵּמֹת עֵמֶרְהָ** – ומעשיהם דומים גם למעשי עמורה (שדמות היינו שדה תבואה וכאן הוא כעין משל למעשיהם שדומה למעשי עמורה נקט שדמות). **עֲנַבְמוֹ עֲנַבִּי- רוֹשׁ** – ענבי בני? שהם המעשים שלהם מהם כמו ענבים הנקראים רוש. **אֲשֶׁפֶלֶת מְרֹרֶת לְמוֹז:** – ועל חטאים הללו מגיע להם משה מר מאשכולות מרים (הכונה לכוס פורענות).

פסוק ל"ג – מרירות כוס הפורענות

חֲמַת תִּנְיָנִים יִינָם – קטע זה הוא המשך לפסוק הקודם שכתוב שיהיה להם כוס פורענות, וכעת מבאר שהמרירות תהיה כמו מרירות של כעס נחש. **וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲבָזָר:** – וכוס הפורענות יהיה אכזרי כמו ראש הנחשים מהסוג הנקרא פתן שכיוודע הוא נחש אכזרי מאוד, ואינו מרחם על אף אחד.

פסוק ל"ד – אין ה' שוכח מהעוונות

הֲלֹא-הוּא בְּמֹס עֹמְדִי – אע"פ שאין ה' מעניש מיד אין הכוונה שח"ו שכה, אלא הוא כמוס מוחבא אלל ה'. **חֲתוּם בְּאֹזְרֹתָי:** – העונש מוחבא באזרות ה'.

פסוק ל"ה – אם יעברו עבירות הוענש מוכן מיד

לִי נָקָם וְשִׁלָּם – לה' מוכן הפורענות והנקמה וישלם להם. **לְעֵת תִּמְנוּט רִגְלָם** – בזמן שתמוט רגלים בזמן שתתמוטט רגלם כלומר שתסתיים זכות אבותם. **בִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם** – העונש מוכן להם מיד, וביום שיענשו יקבלו אותו מיד (ולא שהעונש רחוק ואינו יכול להביאו מיד). **וְחָשׁ עֲתַדַּת לְמוֹז:** – וימהר העתיד לבוא להם.

פסוק ל"ו – אפ"י בעת פורענות מרחם ה' על עמו
בִּי-יְדִין ה' עֲמוֹ – כעת מוסיף משה רבנו לומר דאע"פ שיעניש
ה' את בנ"י עכ"ז מרחם עליהם בשעת העונש, וזה כי ישפוט ה' את
עם ישראל. וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם – ועל עבדיו ירחם כשיראה
היסורים שלהם. בִּי יִרְאֶה בִּי-אֶזְלַת יָד – ומתי ירחם עליהם
? כאשר יראה שכח ידם הולכת מהם, והיינו שיד האויב מתחזקת
עליהם. וְאָפֶס עֵצוֹר וְעִזוּב: – באחרית הימים לא יהיה לעם
ישראל עזור ואזוב שאפשר לסמוך עליהם, ואז ישענו רק על ה', ולכן
ה' ירחם עליהם, עזור – מושל, אזוב – מנהיג.

פסוק ל"ז – אמירת מוסר לבג"י ע"י ה'
וְאָמַר אִי אֱלֹהֵימוֹ – ה' יאמר להם היכן הע"ז שעבדתם. עזור
חֲסִיוֹ בּוֹ: – הע"ז שאמרתם שהוא חזק כאבו ושחסיתם בו.

פסוק ל"ח – המשך מוסר לבג"י ע"י ה'
אֲשֶׁר חָלַב זְבַחֵימוֹ יֹאבְלוּ – הע"ז שאכל את הקרבנות
שנתתם לו. יִשְׁתּוּ יַיִן גְּסִיכָם – והם גם שתו את היין שישראל
ניסכו להם. יִקוּמוּ וַיַּעֲזְרְכֶם – שהע"ז הזאת יעזרו לכם. יְהִי
עֲלֵיכֶם סִתְרָה: – שהע"ז הזאת שהקרבנתם לו יהיה לך למסתור
מפני האויב.

פסוק ל"ט – בג"י יצטרפו להודות שיה' הוא האלוקים
רְאוּ עֲתָה בִּי אֲנִי אֲנִי הוּא – והיות שראיתם שהע"ז לא
הושיעה אתכם יצטרפו להודות שרק ה' הוא האלוקים. וְאִין
אֱלֹהִים עִמָּדִי – ומבלעדי ה' אין שום אלוקים. אֲנִי אֲמִית
וְאֲחִיָּה – הכוח להמית ולהחיות רק ביד ה'. מִחֲצֵתִי וְאֲנִי

אָרְפָּא – ה' הוא המוחזן היינו הוא שנתן מכות לבנ"י והוא ג"כ ירפא אותם. **וְאֵין מִיָּדַי מִעֵיל:** – ואין שום פושע שיכול להינצל מהעונש המגיע לו.

פסוק ע' – ה' נשבע

בִּי- אֲשָׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדַי – כאשר אני ארים את ידי לשמים להישבע. **וְאָמַרְתִּי חַי אֲנֹכִי לְעֵלָם:** – ואמרתיו בלשון שבועה חי אנוכי לעולם.

פסוק ע"א – מה השבועה

אִם-שָׁנוֹתַי בָּרַק חֲרָבִי – ומה השבועה? כשאשחזי את להב הסכין עד שהצניקה. **וְתֵאָחַז בְּמִשְׁפַּט יָדַי** – ואוחז במידת הדין ולא ברחמים להינקם בכל אויבי ישראל. **אָשִׁיב נָקָם לְעָרָי** – וכ"ז להשיב נקם לכל כרי עם ישראל. **וְלִמְשִׁנָּאֵי אֲשֵׁלָם:** – ולשונאי עם ישראל אשלים כגמולם.

פסוק ע"ב – עונש לגויים

אֲשִׁבִיר חֲצִי מִדָּם – כלומר משל המקרא שהחילאים יהיו שיכורים מרוב דם האויבים ששתו. **וְחֲרָבִי תֵאָבֵל בְּשָׂרָם** – וחרבו של ה' תאכל בשרם. **מִדָּם חֲלָל וְשִׁבְיָה** – ומדוע יקבלו עונש זה – בגלל דם חללי ישראל ששפכו, ושצבו את ישראל. **מִרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיְבֵי:** – וגם על פירצות שפרצו אבותיהם, כי כשהקב"ה נפרע מן הגוים פוקד עליהם עונש ועון אבותיהם.

פסוק ע"ג – ואז שהגוים יראו יברכו את בג"י

הֲרַנְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ – ואז כשהגוים יראו כל זאת יתחילו לשבח את עם ישראל. **בִּי דָם-עֲבָדָיו יִקְוּם** – ומה ישבחו? שעם ישראל לא עזבוהו בכל החלחות אע"פ שסבלו כרות רבות וכ"ז כי ידעו

שְׂבוּרָה ה' יְקוּם לִּי עֲבָדָיו. וְנִקְּמוּ יְשִׁיב לְעָרְיוֹ – וְה' יִחְזֹר
נִקְמָה לְשׁוֹנְאֵי שַׁעֲשׂוֹ נְרוֹת לְעַם יִשְׂרָאֵל. וְכִפְּרֵר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ –
וְה' יִפְיִים אֶת עַמּוֹ וְאֲדָמָתוֹ עִ"י הַנִּקְמָה.

סִיכּוּם

מִשֶּׁה רִבִּינוּ מִיֵּנָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ לְהִיּוֹת עֲדִים לְמָה שְׁעוֹמֵד
לוֹמֵר, הַעֲדוֹת הוּא עַל הַתּוֹרָה שְׁקִיִּים לְעוֹלָם כְּמוֹ מִטְרַ שְׁמִטְפֹּטֶף
תְּמִיד, וְכוֹלֵם שְׁמַחִים בּוֹ כְּמוֹ טֶל, וּמְחַזֵּק אֶת לּוֹמְדֵיהָ כְּמוֹ רוּחַ סַעֲרָה
שְׁמַחֲזֶקֶת אֶת הָעֵשֶׂב, וְנוֹתֵנָת טַעַם מִתּוֹק כְּמוֹ טִיפּוֹת גַּשֵּׁם הַגּוֹפְלוֹת
עַל הָאָרֶץ וְנוֹתֵנִים טַעַם מִתּוֹק לְדָשָׁא.

ה' הַחֲזִק כְּאֶבֶן, מ"מ מֵעֲנִישׁ אֶת הָאֲדָמָה רַק כְּפִי חֲטָאוֹ,
וְהַטַּעַם כִּי דְרָכֵי ה' הֵם לְפִי הַמִּשְׁפָּט וְהַיּוֹשֵׁר, וְה' מִשְׁלֵם שְׂכָר
לְלִדְיָקִים בְּנֵי אֲמֹנוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא, וְגַם לְרַשְׁעִים אֵינּוּ מִקְפָּח אֶת הַמַּלְאוֹת
שֶׁעָשׂוּ וְנוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלִכְן הָאֲנָשִׁים מַלְדִּיקִים עֲלֵיהֶם
אֶת הַדִּין, וּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל הוּא.

כְּשֶׁבִנִי יִשְׂרָאֵל מִשְׁחִיתִים דְּרָכֵיהֶם אֵינֶם מִשְׁחִיתִים לָהֶם כִּי אִם
לְעַלְמָם, וּמִדּוּעַ הֵם מִשְׁחִיתִים כִּי הֵם דוֹר שְׁמַעֲקָם אֶת הַיִּשָּׁר,
וְהַתְּנַהֲגוֹת זֶה הוּא בְּתִמְיָה גְדוֹלָה, הָאֵיךְ גּוֹמְלִים זֶה לָהֶם שֶׁעָשָׂה לָהֶם
טוֹבוֹת, וְהַתְּנַהֲגוֹת זֶה הוּא הַתְּנַהֲגוֹת שֶׁל עִם נִבֵּל שְׁמַתְנַהֵג בְּכַפּוּיֹת
טוֹבָה, כִּי הָרִי ה' קָנָה אֹתָךְ לְעַם, וְעָשָׂה אֹתָךְ לְעַם הַמִּיּוֹחֵד, וּבִיָּהֶם
אֹתָךְ בְּכָל מִיּוֹן תִּיקוּנִים.

וּבְנוֹסֶף לְזֶה הַתְּנַהֲגוֹת זֶה הוּא לְלֹא חֲכָמָה, הִיּוֹת וְה' בְּסוּף
יִשְׁלֵם עוֹנֵשׁ לְכָל הַמַּעֲשִׂים הַלְלוּ, וְאִם תִּרְצֶה לְדַעַת אֵיזֵה עוֹנֵשִׁים ה'
מֵעֲנִישׁ שָׂאֵל לְנִבְיָאִים וְלִזְקֵנִים אֶת הָעוֹנֵשׁ שְׁתָּן ה' לְדוֹר הַמִּבּוֹל וְדוֹר
הַהַפְלָגָה.

וְגַם כְּשֶׁתְּעִיִּין בְּעוֹנֵשׁ זֶה תִּרְאֶה שֶׁגַם בֵּה טִמּוֹן אֶהְבֵּת ה'
לְיִשְׂרָאֵל, מִכִּיּוֹן כְּשֶׁהֲעֲנִישׁ ה' מִדּוּעַ לֹא כִילָה אֹתָם לְגַמְרֵי ? מִכִּיּוֹן
שֶׁרָצָה שִׁישָׂאֵר פְּלִיט מֵהֶם, הִיּוֹת וְעַתִּיד לְאֶחָת מֵהֶם בְּנ"י, וְהַטַּעַם שֶׁה'
דוֹאֵג לְיִשְׂרָאֵל הוּא בְּגַלְל שִׁישְׂרָאֵל הֵם חֲלָקוּ שֶׁל ה' וְגַם בְּזָכוֹת יַעֲקֹב.

בנ"י היו נאמנים לה' במדבר, וקיבלו עליהם את התורה, במקום שמוס הלכו אחריו בנאמנות, ולכן סובב אותם ה' בעננים וגלים, ונתן להם את בינת התורה, ושמר עליהם כמו ששומרים על השחור שבעין.

ה' התנהג עם בנ"י כמו הנשר : 1) כמו שהנשר אינו מגיע פתאום אל קינו מחמת כי יבהיל אותם, כ"כ ה' בא אל בנ"י מד' רוחות השמים. 2) כמו שהנשר נושא את גוזליו על כנפיו מטעם שמעדיף שיכנס החץ בו ולא יכנס בגוזליו, כ"כ ה' הנהיג את בנ"י בעננים כדי שהחיצים יכנסו בו ולא בבנ"י.

ה' הנהיג את בנ"י בדיטחון גמור, ולכן הלכו בדד ללא שיתלוו אליהם אחד מהאומות, והעלה אותם אל א"י שהוא גבוהה, וסם יאכלו את מה שיגדל בשדה, ויאכלו דבש אפילו מפירות שקשים כסלע, ויוליאו שמן אפילו מזתים שקשים כאבן, וחמאה מבקר ומלאו, ושומן של כבשים, ואילים מבני בשן, והיישים, והחיטה תהיה משובחת וגדולה כגודל כליה.

אבל מ"מ אם מרוב טובה ישמינו בנ"י ויבעטו בה' ר"ל, ויעזבו את ה' שעשהו, ויבזו את ה' שהושיע אותם, יבעירו חמתו של ה' בדברים מתועבים, יקריבו לע"ז שאין בו שום כוח, וע"ז זו יהיה חדשה שאבותיהם לא ידעו ממנה כלל, ויעבדו לו ושכחו מה' שהולידם.

ה' כשיראה מעשים הללו יכעם, ולכן אמר אסתיר פני מהם וע"י זה לא יאליחו במעשם, וכל זאת כי הם דור שמהפכים את ראונו של מקום, ומתנהגים בלי נאמנות, ולכן: היות ובנ"י הכעיסו את ה' בע"ז שאין בידו כוח לכך הענישם בעם הכשדים שהם עם אינו ידוע במנין השבעים אומות, כעם ה' ילא ותשרוף את ארץ ישראל וירושלים, המיוסדת על ההרים, ובנוסף לזה כל החיצים יכנסו ח"ו בתוך ישראל, ויהיה רעב גדול בארץ עד שיגדל שערות מרוב רעב, וילחמו בהם שדים הנקראים רשף ומרירי, והבהמות והגחשים ינשכו בהם, אלו שיסחובו בחוץ ימותו מהחרב, ואלה שבחדרים ימותו

מרוכב פחד, גם בחור וגם ילדה והינקה וזקן, ה' יפקיר את בניו כמו פאה.

אמנם ה' היה מגדיל את העונש יותר אלץ אילו היה מגדיל את העונש היה מתרומם בזה קרנם של הגוים, באמרם שדי העבודה זרה שלהם הליכה והכליחה להם נגד ישראל, ולא יתלו את הכלחתם נגד ישראל במה שישראל חטאו נגד ה', והטעם שהם אומרים כן כי הם אינם חכמים, כי אילו היו מתבוננים היטב במהלך העניינים היו לבטח רואים שיש כאן יד נסתרת בהכלחתם, הרי האיד יתכן שאחד יניס אלף ושניים רבבה, אם לא שה' רוצה בעונש ז', ובפרט שהאלילים שלהם נענש בידי ה', ועכ"ז הכליחו נגד ישראל, הרי להדיה שאין הכוח מגיע מהאלילים שלהם אלץ שה' נתן כוח לאויבים להעניש את בניו, והיות שהם אינם מתבוננים לכך אין ה' מפקיר בידם כלל.

והטעם שה' רוצה להפקיר את בניו כי המעשים שלהם דומים למעשים של סדום ועמורה, והמעשים מרורים כמו ענבים הנקראים רש, ולכן מגיע לבניו כוס מרורים שהוא כוס הפורענות, וכוס זה הוא מרור כמו כעס של נחש פתן שהוא כידוע נחש מאוד אכזרי, למרות שאין ה' מעניש מיד, אין זה נובע ח"ו מאי יכולתו של ה' להעניש, אלץ ה' ממתין ומלפה לשינוי, ואם ח"ו אין האדם משנה את מעשיו בשעה שה' רוצה להעניש העונש מוכן מיד.

אבל מ"מ למרות שהגוים שעושים את הצרות הוא בגלל העבירות של בניו, מ"מ הגוים יענשו לבסוף על הצרות שעוללו לישראל, ודבר זה יהיה בעת שיד האויב מתגבר עליהם ולא יהיה להם מושל או מנהיג לסמוך עליו, ואז ייאמר להם ה' היכן הע"ז שסמכתם עליו, וזבחתם לו קרבנות, ונסכתם לו יין, לכו אליו אולי הוא יעזור לכם, והיות שהוא אינו יכול לעזור לכם אתם חייבים להודות שרק ה' יכול לעזור לכם, ואף אחד אינו יכול לסייע לכם, ה' הוא שנתן את המכות, והוא שירפה אותם.

וה' ישחיו את סבינו להינקם בגוים לכל הצוררים לעם ישראל, החיילים יהיו שכורים מרוכב דם, וזאת כעונש על אשר הרגו

כ"כ הרבה נפשות מישראל, ואז הגויים ורננו וישבחו את ה', כי יראו
 שבני נשאר נאמנים לה' לכל אורך הגלות, וזאת כי הם האמינו שה'
 ינקום בגויים את מה שעוללו להם.

ת.ו.ש.ל.ב.ע.